

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

THE WAYS OF INCREASING MOTIVATION TO LEARNING A FOREIGN LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSES

Стаття присвячена проблемі формування навчальної мотивації до вивчення студентами немовних спеціальностей іноземної мови за професійним спрямуванням. На основі критичного аналізу наукової літератури з проблеми дослідження з'ясовано, що мотивація є рушійною силою у вивченні іноземної мови, а її підвищення сприятиме інтенсифікації процесу опанування іноземною мовою. У ході дослідження розглянуто трактування поняття «мотивація» та її структуру. У статті зазначено, що під час опанування майбутніми фахівцями немовних спеціальностей іноземної мови необхідно враховувати зовнішню та внутрішню мотивацію. Передбачено, що внутрішня мотивація безпосередньо пов'язана з процесом вивчення іноземної мови, отриманням інтересу й морального задоволення від навчання, тому цей вид мотивації є педагогічно значущим. У дослідженні наголошено, що основне завдання викладача іноземної мови за професійним спрямуванням полягає у створенні умов для формування стійкої внутрішньої мотивації на кожному етапі навчання, що буде гарантувати постійний прогрес у вивченні іноземної мови й сприятиме розвитку інтересу до вивчення іноземної мови впродовж усього життя. Визначено критерії формування мотивації та виділено демотивувальні чинники. Схарактеризовано педагогічні фактори й умови, що впливають на формування мотивації. Запропоновано шляхи підвищення мотивації здобувачів вищої освіти немовних спеціальностей до вивчення іноземної мови. Обґрунтовано, що врахування професійних потреб та інтересів студентів, реалізація міжпредметних зв'язків, активне впровадження новітніх інтерактивних технологій та Інтернет-технологій, використання автентичних матеріалів, створення «ситуації успіху» й сприятливого клімату педагогічної взаємодії є головними умовами для підвищення мотивації студентів до опанування іноземною мовою за професійним спрямуванням. У статті розглянуто «самотійність і мотивацію» як поняття тісно взаємопов'язані. Запропоновано здійснювати організацію навчання іноземної мови за професійним спрямуванням зі створенням і веденням мовного портфеля як ефективного засобу формування мотивації до опанування іноземною мовою в закладах вищої освіти й до самовдосконалення впродовж усього життя.

Ключові слова: мотивація, іноземна мова за професійним спрямуванням, здобувачі вищої

освіти немовних спеціальностей, внутрішня мотивація, зовнішня мотивація, інноваційні інтерактивні технології навчання, Інтернет-технології.

The article is devoted to the issue of developing motivation towards learning a foreign language for specific purposes by students of non linguistic specialties. It is emphasized that motivation is the driving force in learning a foreign language and its increasing will contribute to the intensification of the process of mastering a foreign language. The notion "motivation" and its structure are reviewed. It is noted that external and internal motivation are significant in the process of foreign language acquisition. It is pointed out that intrinsic motivation is pedagogically crucial as it is directly related to the process of learning a foreign language, obtaining interest, enjoyment and moral satisfaction from learning a foreign language. It is stressed that intrinsic motivation greatly depends on the role of a teacher, his ability to organize learning process effectively. The authors emphasize that the main task of a teacher of a foreign language for specific purposes is to create conditions for the formation of sustainable internal motivation at each stage of learning, which will ensure continuous progress in learning a foreign language and promote lifelong learning. The criteria for forming motivation to learn a foreign language are indicated and de-motivating factors are identified. The pedagogical factors and conditions influencing the formation of motivation are characterized. The ways to increase the motivation of students of non linguistic specialties towards learning a foreign language are proposed. The necessity of taking into account the professional needs and interests of students, the implementation of interdisciplinary links, innovative interactive technologies and Internet technologies, authentic materials, creating a situation of "success" and a favorable climate of pedagogical interaction are the main conditions for motivating students to learn a foreign language for specific purposes. The authors of the article consider the concepts "autonomy and motivation" as closely related ones and recommend designing and maintaining a language portfolio as an effective means of forming motivation to master a foreign language in higher education institutions and to promote lifelong learning.

Key words: motivation, foreign language for specific purposes, teaching and learning, students of nonlinguistic specialties, extrinsic motivation, intrinsic motivation, de motivation, interactive technologies, Internet technologies.

УДК [37.015.3:005.32]811
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/35.29>

Шевченко Ю.В.,
старший викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Биконя О.П.,
докт. пед. наук, доцент,
професор кафедри іноземних мов
Академії Державної пенітенціарної
служби

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими й практичними завданнями. На сучасному етапі створення європейського простору вищої освіти, поглиблення міжнародного співробітництва проблема підвищення рівня володіння іноземною мовою професійного спрямування (далі – ІМПС)

майбутніх фахівців є особливо актуальною. Знання іноземної мови (далі – ІМ) стає не тільки складовою частиною загального культурного розвитку, а й однією з основних умов успішної професійної діяльності та конкурентоздатності на ринку праці. Але, на жаль, як свідчать результати нашого дослідження, рівень опанування ІМ здобувачами вищої

освіти (далі – ЗВО) на немовних спеціальностях у більшості недостатній для здійснення іншомовної комунікації у професійних цілях, що є результатом низки причин: заняття лише 1 раз на тиждень у багато комплектних групах із різним рівнем володіння ІМ та різним рівнем усвідомлення значення знання ІМ для подальшої професійної діяльності, пасивність багатьох студентів під час практичних занять, домінування обсягу часу відведеного на самостійну роботу (2/3), не сформованість навичок самостійного вивчення ІМ.

Оптимізувати процес опанування ІМПС можливо за рахунок підвищення мотивації до вивчення ІМПС, оскільки саме мотивація є запуском механізмом будь-якої діяльності людини і має вирішальний вплив на результат будь-якої діяльності загалом, і вивчення ІМ, зокрема. Перед сучасним викладачем ІМПС стоїть завдання застосування у навчанні таких методів, прийомів та технологій, які будуть пробуджувати і підтримувати постійний стійкий інтерес у ЗВО до вивчення ІМ не тільки під час навчання у закладах вищої освіти, а й у майбутній професійній діяльності, адже, ІМ потребує вивчення та самовдосконалювання протягом всього життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемою мотивації у процесі навчання займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Так, значна увага приділялася вивченню природи мотивів (В.Г. Ассеев, В.П. Ільїн, М.В. Матюхіна, Г.І. Щукіна й інші), закономірностям формування мотиваційної сфери особистості й мотивації навчальної діяльності (Л.І. Божович, В.М. Клачко, Г.С. Костюк, М.Т. Левочко, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, М.П. Якобсон, А.Н. Maslow, E. Murray та інші). Дослідженням питання формування мотивації у процесі навчання іноземних мов займалися Н.О. Арістова, І.А. Зимня, П.Я. Козик, О.М. Леонтьєв, Z. Dornyei, M. Ehrman, R. Gardner, W. Lambert та багато інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений нами аналіз науково-методичної літератури, свідчить про те, що спеціальним дослідженням, присвяченим підвищенню мотивації до вивчення ІМПС у педагогічній науці приділяється недостатня увага.

Метою статті є вивчення педагогічних факторів, що впливають на формування мотивації до вивчення ІМПС здобувачами немовних спеціальностей та визначення ефективних шляхів її підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі є різні тлумачення сутності мотивації.

В українському педагогічному словнику поняття *мотивації* трактується, згідно із С.І. Гончаренко, як система мотивів / стимулів, що має спонукати до певної діяльності чи поведінки [4, с. 217]. За Г.Н. Хамедовою, *мотивація* – це психодинамічна

система особистості, а мотив являє собою окрему мотиваційну зміну, яка передбачає спонукальну й спрямовуючу функції у цій системі [10, с. 281]. Дослідниця характеризує *мотив* як спонукання до діяльності, породжене системою потреб людини [10, с. 281]. Основна функція мотивації полягає в організації того чи іншого виду діяльності людини для реалізації її мотивів [7, с. 43].

Як складне і багатомірне поняття мотивація включає різноманіття складників: спонуки, потреби, стимули, інтереси, цінності, очікування, тобто всі чинники, що спонукають і регулюють діяльність людини.

Навчальна мотивація у працях методистів та психологів (В.М. Клачко, Л.І. Божович, М.В. Матюхіна П.Я. Козик, Н.О. Арістова, С.С. Занюк) трактується по-різному. Так, В.М. Клачко визначає цю мотивацію як ієрархічну систему мотивів зовнішнього й внутрішнього типів, які визначають спрямованість, інтенсивність та особистісний зміст навчальної діяльності суб'єктів навчання [6, с. 7]. Н.О. Арістова трактує мотивацію навчання, теж як ієрархічну систему, яка формується під впливом педагогічних умов, що містить зовнішні й внутрішні мотиви навчання, має багаторівневу структуру, рівні сформованості якої можна оцінити за певними критеріями та показниками, що відзеркалюють ставлення суб'єктів навчання до навчальної дисципліни, яку вони опановують відповідно до певних етапів [1, с. 18].

Вчені розробили різні класифікації видів мотивації. Слідом за F. Chiew, вважаємо, що на опанування ІМ найбільш дієвий вплив має зовнішня (extrinsic motivation) і внутрішня мотивація (intrinsic motivation) [15, р. 98] *Зовнішня мотивація* обумовлена зовнішніми обставинами такими, як отримання балів, стипендія, нагорода, уникнення покарання, мотиви досягнення, самовдосконалювання та саморозвиток. *Внутрішня мотивація* безпосередньо пов'язана з процесом вивчення іноземної мови, передусім – це інтерес, отримання морального задоволення від процесу навчання. Цей вид мотивації має сильний стимулюючий вплив на опанування ІМ. Оскільки, саме внутрішня мотивація є педагогічно значущою: її рівень можна підвищити засобами педагогічного впливу, основне завдання викладача ІМПС полягає у створення умов для формування *стійкої внутрішньої мотивації* на кожному етапі навчання, що буде гарантувати постійний прогрес у вивченні ІМ та сприятиме розвитку інтересу до вивчення ІМ впродовж всього життя (реалізація принципу *life long learning*).

Треба зазначити, що існують чинники, що демотивують процес вивчення ІМ. Практика викладання ІМПС у немовних ВНЗ та опитування студентів дозволяють виділити такі демотивувальні фактори:

– багаточисленні групи з різним рівнем володіння ІМ: від А1 до В2. У таких групах студенти з високим рівнем іншомовної комунікативної компетентності домінують, проявляючи достатню активність чи нудьгують, коли викладач пояснює невстигаючим студентам відомий їм матеріал; а студенти з низьким рівнем володіння ІМ відчують певний дискомфорт, оскільки завдання можуть виходити за межі їхніх можливостей;

– недостатній рівень володіння викладачем сучасними інтерактивними освітніми технологіями й способами організації навчального процесу у багаточисельних групах;

– великі часові перерви між аудиторними заняттями (заняття ІМПС один раз на тиждень чи, навіть, раз на два тижні);

– неналежний добір навчального матеріалу для аудиторного заняття та самостійної роботи;

– надмірне виправлення помилок. Страх зробити помилки й бути виправленим часто стає на перешкоді ефективного виконання комунікативних завдань. Сучасна методика викладання ІМПС наголошує на доречності вибіркового виправлення помилок, висуваючи на перший план досягнення поставленого комунікативного завдання та зосереджуючи увагу на помилках, які перешкоджають його виконанню [13, с. 215];

– нераціонально організована й некерована викладачем самостійна робота ЗВО. Лише за умови належного керівництва самостійною роботою студентів можна створити таку атмосферу навчального процесу, коли частка безпосередньої участі ЗВО у вивченні ІМПС максимально збільшується, і вони починають відчувати необхідність працювати самостійно, розуміти суть процесу опанування ІМ [12, с.190];

– низький рівень іншомовної навчально-стратегічної компетентності, тобто недостатнє володіння стратегіями в опануванні ІМ, неспроможності самостійно вчитися, брати відповідальність за результати свого навчання.

Слідом за Н.О. Аристовою, основними критеріями формування мотивації студентів немовних спеціальностей до вивчення ІМ ми вважаємо: наявність пізнавальних мотивів та цілей; наявність позитивних емоцій, які викликає процес навчання; уміння та бажання учитися; вміння і можливості застосовувати здобуті знання на практиці.

Аналіз психолого-педагогічної літератури [1; 6; 10; 17] та власний досвід викладання дозволять визначити такі педагогічні фактори та умови, що впливають на мотивацію до вивчення ІМПС: міжособистісні взаємовідносини (створення клімату педагогічної взаємодії), зміст навчального матеріалу, організація процесу навчальної діяльності, оцінювання навчальної діяльності («створення ситуації успіху», схвалення, визнання значимості кожного) та наявність зворотного зв'язку від студентів.

Оскільки, для студентів немовних спеціальностей стійким мотивом виступає необхідність застосування ІМ у майбутній професійній діяльності, всі навчальні матеріали мають відповідати фаховим потребам, інтересам ЗВО й бути максимально наближені до реального життя. Важливою умовою є використання автентичних матеріалів, що значно підвищує мотивацію, і має бути максимально впроваджено в навчальний процес, з врахуванням рівня володіння ІМ [17, р. 255]. Викладачі ІМПС мають у своєму арсеналі дидактичні ресурси для інтегрування змісту навчання ІМПС у загальний контекст підготовки майбутніх фахівців. Міжпредметні зв'язки та тісний зв'язок з профілюючими кафедрами, сприятимуть підвищенню мотивації до опанування ІМ із професійними цілями. Об'єднувальною ланкою для реалізації міжпредметних зв'язків є науково-дослідна робота студентів.

Студентські наукові конференції є ефективним засобом підвищення мотивації до опанування ІМПС. Як зазначає І.В. Некоз, перевага проведення наукової конференції полягає в тому, що ЗВО мають можливість самостійно обирати тему дослідження, дослідити та написати свою доповідь, отримати оцінювання своєї наукової роботи тощо [8 с. 208]. Це надає діяльності студентів усвідомлено-мотивований і професійно орієнтований характер [8].

Слід зазначити, що не всі студенти першокурсники усвідомлюють важливість опанування ІМПС для їхньої майбутньої професійної діяльності. У такому випадку є необхідність розвитку зовнішньої мотивації. Тому ми радимо проводити роз'яснювальну роботу щодо можливостей їхньої мобільності й конкурентоспроможності, переконуючи першокурсників у реальних можливостях, які відкриваються перед ними, якщо вони матимуть високий рівень володіння ІМ. Для цього ми організовуємо зустрічі зі студентами старшокурсниками, які брали участь у міжнародних програмах обміном студентами, грантових програмах, міжнародних проєктах та конференціях. Організація зустрічі з носіями мови, налагодження співпраці та обмін студентами із зарубіжними вузами також є дуже ефективним мотиваційним фактором навчальної діяльності з опанування ІМ.

Одним із найефективніших шляхів підвищення мотивації до вивчення ІМПС є застосування технологій інтерактивного навчання, коли навчальний процес відбувається за умови активної взаємодії всіх студентів у груповій формі організації освітнього процесу, в результаті чого навчальній діяльності притаманний високий рівень активності, що є джерелом мотивації. Сутність інтерактивного навчання полягає у створення комфортних умов навчання, за яких *кожен студент* відчує свою успішність та інтелектуальну спроможність. В основу такого навчального процесу закладено

співробітництво і продуктивне спілкування, спрямоване на спільне розв'язання проблем, розвиток вміння ставити цілі, планувати діяльність, розподіляти функції, брати на себе відповідальність, критично та креативно мислити. Студент і викладач, при цьому, виступають рівними суб'єктами навчального процесу, а коли студенти бачать викладача у ролі активного учасника навчальної діяльності, організатора, консультанта та помічника – це створює більш сприятливі комфортні психологічні умови для співпраці й спілкування, що своєю чергою підвищує рівень мотивації.

Досвід викладання дозволяє стверджувати, що наявність позитивної емоційної складової процесу навчання ІМ гарантує успіх формування внутрішньої мотивації ЗВО. Знання, навички та вміння, отримані під час виконання певної діяльності із максимальним залученням всіх органів чуття, використовуючи різні стратегії навчання: візуальні, слухові та кінестетичні, є міцними. Тому, ми радимо використовувати такі методи, прийоми та види діяльності, які впливають на емоційну сферу й викликають моральне задоволення від вивчення ІМПС. Важливим також є часта зміна режимів роботи (парна робота, у трійках, маленьких групах, карусель тощо).

Найефективнішим із боку зацікавленості ЗВО у процесі навчання ІМПС ми вважаємо метод проєктів, ділових ігор, case метод.

Ділові ігри є чудовим засобом підвищення рівня мотивації до вивчення ІМПС, які передбачають моделювання конкретних професійних ситуацій. Рівень мотивації студентів до дисципліни ІМПС значно змінюється. Із зовнішнього (формального), заснованого на отриманні балів, він стає глибоко особистісним і переходить до сфери професійних інтересів. Студенти переконуються у можливості застосування ІМ як засобу спілкування з професійними цілями [11, с.188]. Активність студентів у ділових іграх проявляється так яскраво, що П.М. Щербань називає її «вимушеною активністю» маючи на увазі, що сама обстановка ділової гри примушує учасників гри бути активними [14, с. 25]. І, як показує досвід проведення ділових ігор, студенти дійсно повністю занурюються в атмосферу гри, що активізує процес навчання та значно підвищує його ефективність. У процесі ділової гри здійснюються міжпредметні зв'язки, адже вона потребує систематизованих знань, набутих під час профільних дисциплін.

Науковці й практики обґрунтовують необхідність активного впровадження у процес навчання ІМПС методу проєктів, що значно розвиває внутрішню мотивацію, спрямовуючи увагу на розвитку автономії студентів. Під час проєктної роботи створюються умови, в яких кожний учасник повинен знаходити шляхи і засоби щодо дослідження певної проблеми, усвідомлюючи необхідність

того, що якість знань має стати його внутрішньою потребою [5, с. 53].

Новітні інформаційні технології надають безмежні можливості як для розробки та проведення інтерактивних аудиторних занять, так і для самостійної роботи ЗВО з вивчення ІМПС. Онлайн-сервіси, платформи для створення власних онлайн-завдань допомагають викладачам інтенсифікувати процес навчання. Інструменти дистанційного навчання мають великий вплив на розвиток мотиваційної сфери особистості, надають можливість вивчати ІМ самостійно в домашніх умовах [16, с. 204]. Використання різноманітних мультимедійних засобів навчання перетворюють дистанційне навчання з режиму трансляції на інтерактивний режим, допомагають підтримати інтерес та зробити процес навчання більш продуктивним [2, с. 173]. Мобільні додатки допомагають ЗВО самостійно формувати іншомовні навички та розвивати вміння в ігровій формі. Підкасти, перегляд відео, TEDx talks за професійними інтересами ЗВО є ефективним засобом розвитку мотивації до ІМПС.

Особливий інтерес у студентів викликають соціальні мережі. Згідно з О.В. Соверкіною та Д.В. Золотопуп, використання Інтернет-блогів допомагає ЗВО застосовувати свої мовні та мовленнєві знання у різних ситуаціях, обговорювати свої думки з іншими, переносити свої знання з однієї базової навички на інші; створювати середовище соціального навчання, що сприяє реалізації колаборативного навчання [9, с. 403]. Завдяки використанню Інтернет-блогів на заняттях ІМ, майбутній фахівець вчиться критично мислити, створює нестандартні рішення під час міжкультурного іншомовного спілкування, тим самим стає спроможним не тільки на репродуктивну діяльність, але й на продуктивну [3].

Дослідження праць науковців та власний досвід викладання дозволяє наголосити на важливості самостійної роботи здобувачів вищої освіти як способу формування мотивації до опанування ІМПС у виші та до самовдосконалювання впродовж всього життя (*long life learning*). Самостійність і мотивацію ми розглядаємо як поняття тісно взаємопов'язані, оскільки лише тоді, коли ЗВО матимуть можливість виявляти ініціативу, самостійність і творчість, брати на себе відповідальність за результати навчання буде належна мотивації до опанування ІМПС. Як зазначає Т.А. Левченко, про високий рівень вмотивованості суб'єкта свідчить його цілеспрямованість, сконцентрованість, наполегливість, самостійний творчий пошук [7, с. 43]. Один із засобів підвищення мотивації до ІМ є створення мовного портфеля, що дозволяє зробити процес іншомовного навчання більш прозорим та яким для ЗВО, допомагаючи їм розвивати здатність до цілепокладання та самооцінювання, таким чином надаючи їм можливість поступово збіль-

шувати свою відповідальність за власне навчання та мотивацію до навчальної діяльності упродовж усього життя.

Висновки. Підвищення мотивації до опанування ІМПС на немовних спеціальностях можливо лише завдяки активному впровадженню в навчальний процес інноваційних інтерактивних методів навчання та Інтернет-технологій, врахування професійних потреб та інтересів ЗВО, реалізації міжпредметних зв'язків, створення сприятливої атмосфери педагогічної взаємодії, ситуації «успіху», розвитку самостійності й автономності. Вважаємо, що забезпечення цих умов буде спрямоване на досягнення успіху в опануванні іноземної мови професійного спрямування та розвитку стійкого інтересу до самовдосконалення впродовж всього життя.

Перспективою подальших розвідок у контексті нашого дослідження вважаємо дослідження та проектування електронного мовного портфелю як ефективного засобу мотивації до опанування ІМПС.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Арістова Н.О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих навчальних закладів. Київ : ГЛІФМЕДІЯ, 2015. 240 с.
2. Бикона О.П. Особливості дистанційного англomовного навчання курсантів із використанням мультимедійних засобів. *Інноваційна педагогіка* : науковий журнал. 2020. № 29. С. 170–174.
3. Биконя О.П., Шевченко Ю.В., Вітязь А.В., Іванишина В.П. Використання Інтернет-блогів у навчанні міжкультурного англomовного спілкування. *Theory and Practice of Science: Key Aspects : Scientific Collection "InterConf, (49): with the Proceedings of the 2d International Scientific and Practical Conference, April 7–8, 2021. Rome, Italy : Dana, 2021. С. 260–269.*
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
5. Іванишина В.П., Шевченко Ю.В. Використання проєктів у навчанні майбутніх юристів іноземної мови за професійним спрямуванням. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2014. № II (9) /19. С. 52–56.
6. Клачко В.М. Формування мотивації учбової діяльності у курсантів вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02. Хмельницький : Національна академія Прикордонних військ України, 1999. 18 с.
7. Левченко Т.І. Актуалізація мотиваційних ресурсів майбутніх філологів у процесі навчання іноземної мови. *Іноземні мови*. 2013. № 2 (74). С. 43–46.
8. Некоз І.В. Роль конференцій у вивченні іноземних мов студентами немовних спеціальностей. *Лінгвістична підготовка студентів нефілологічних спеціальностей закладів вищої освіти в контексті Болонського процесу та Загальноєвропейських Рекомендацій з вивчення викладання та оцінювання мов* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 4–5 жовтня 2018 р. Одеса : Бондаренко М.О., 2018. С. 204–208.
9. Соверкина О.В. Золотопуп Д.В. Інтернет-блоги в обучении иностранным языкам. *Современные методы и технологии преподавания иностранных языков*. Чебоксары : Чуваш. Гос. пед. ун-т, 2019. С. 402–408.
10. Хамедова Г.Н. К проблеме формирования мотивации изучения иностранного языка у студентов неязыковых специальностей. *Вестник Оренбург гос. унив.* 2012. № 2. С. 280–285.
11. Шевченко Ю.В. До питання інтенсифікації навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів юридичного факультету. *Наукові записки Національного унів-ту «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». 2017. Вип. 64. Ч. 2. С. 186–190.
12. Шевченко Ю.В. До проблеми організації самостійної роботи студентів у процесі навчання іноземної мови за професійним спрямуванням. *Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичні аспекти* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 17 квітня 2014 р. Київ : Кафедра, 2014. С. 246–248.
13. Шевченко Ю.В., Дивнич Г.А. Сучасні технології роботи над помилками на заняттях з англійської мови за професійним спрямуванням. *Проблеми оптимального функціонування особистості в сучасних умовах* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 25 жовтня 2018 р. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2018. С. 214–216.
14. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах. Київ : Вища школа, 2004. 206 с.
15. Chiew F.A. Review on Intrinsic and Extrinsic Motivation of ESL Learners. *International Journal of Language, Literature and Linguistics*. 2015. Vol. 1. No. 2. P. 98–105.
16. Perminova V.A., Sikaliuk A.I. New aspects in English distance learning. *Fundamental and applied research in the modern world: materials of the 5th international scientific and practical conference*. Boston : BoScience Publisher, 2020. P. 204–206.
17. Shevchenko Yu. To the Issue of Developing Students Motivation in Business English. *Eurasian Scientific Congress* : Abstracts of the VI International scientific and practical conference, June, 14–16 2020). Barcelona, 2020. P. 253–260.